

IV. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 października 1920 r. (Dz. U. z 1950 r., nr 25, poz. 232).

Art. 52. Ustawodawca — zakreślając w art. 52 ust. 2 ustawy o spółdzielniach termin sześciotygodniowy do wniesienia powództwa o uznanie uchwały za nieważną — zakładał że członkowie spółdzielni (zostali zgodnie z art. 50 ust. 1 ustawy zawiadomieni o czasie, miejscu i porządku obrad zgromadzenia w sposób oznaczony w statucie spółdzielni.

Nie można przypisywać ustawie takiego znaczenia, aby w razie niezawiadomienia członka o fakcie odbycia walnego zgromadzenia był on pozbawiony obrony wynikającej z art. 52 ust. 2 ustawy lub w tej obronie ograniczony. Dlatego w takim przypadku obowiązuje sześciotygodniowy termin do zaskarżenia uchwały, który zaczyna biec od daty powzięcia wiadomości o uchwale (10 IV 1959 r. — 1 CR 668/58).

Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. nr 51, poz. 396).

Art. 196. Art. 196 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. wyłącza, jako regulujący stosunki pomiędzy pracownikami a zakładami pracy w zakresie skutków nieszczęśliwych wypadków przy pracy, stosowanie, jeżeli chodzi o podstawy prawne odpowiedzialności z tego tytułu, innych przepisów i 'to zarówno ogólnych (a mianowicie przepisy kodeksu zobowiązań), jak i szczególnych. Odpowiedzialność zakładu pracy, unormowana w powyższym przepisie, opiera się na zasadzie winy i to winy szczególnej polegającej na naruszeniu przepisów o bezpieczeństwie pracy. W tym stanie rzeczy przedsiębiorstwo (zakład pracy) tylko wówczas ponosi odpowiedzialność wobec swojego pracownika za skutki nieszczęśliwego wypadku, któremu uległ on przy pracy chociażby w związku z ruchem mechanicznego środka komunikacji, należącego do przedsiębiorstwa, jeżeli zachodzi taka właśnie wina szczególna. Natomiast nie mogą być w żadnym razie uznane za miarodajne dla oceny podstawy prawnej powyższej odpowiedzialności ani przepisy art. 134 k.z., które przewidują odpowiedzialność za czyn niedozwolony w ogólnym tego pojęcia znaczeniu, a więc bez względu na rodzaj winy, ani oparte w znacznej mierze na zasadzie ryzyka przepisy art. 145 k.z. bądź przepisy art. 152 i 153 k.z. (10 III 1959 r. — 3 CR 557/58).

Kodeks zobowiązań z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. nr 82, poz. 598 wraz ze zmianami).

Art. 22 i 24 k.z. Przyznanie dłużnikowi w wyroku dobrodziejstwa zwolnienia się od zobowiązania przez spełnienie świadczenia zastępczego (*facultas*

alternativa), polegającego na zapłacie określonej sumy pieniężnej zamiast świadczenia w naturze, dopuszczalne jest w zasadzie wówczas, gdy wynika ono z zobowiązania przemiennego i to tylko wtedy, gdy wybór świadczenia należy do dłużnika (art. 22 i 24 k.z.). Jeżeli natomiast na tle istniejącego pomiędzy stronami stosunku prawnego dłużnik obowiązany jest jedynie do świadczenia rzeczy, pozostawienie mu prawa wyboru co do sposobu zwolnienia się od zobowiązania — i to bez zgody na to wierzyciela — nie ma żadnego oparcia w przepisach prawa materialnego poza, oczywiście, przypadkiem, gdy zachodzą przesłanki przewidziane w art. 269 k.z. (7 IV 1959 r. — 1 CR 955/58).

Art. 37 § 1 k.z. Różny stopień winy kilku sprawców szkody nie uzasadnia podziału odpowiedzialności za szkodę na podstawie zdania końcowego art. 137 § 1 k.z. W przepisie tym bowiem chodzi nie o różny stopień winy, lecz o taką sytuację, w której z całości doznanej przez pokrzywdzonego szkody da się wyodrębnić części pozostające w związku przyczynowym tylko z działaniem lub zaniechaniem jednego lub niektórych spośród współsprawców szkody (1 IV 1959 r. — 1 CR 1015/58).

Art. 152 i 153 k.z. Okoliczność, że wyłączną przyczyną powstania szkody, o której mowa w art. 152 i 153 k.z., jest zachowanie się poszkodowanego, któremu bez względu na jego witek winy przypisać nie można, nie zwalnia od odpowiedzialności przewidzianej w tych przepisach, uzasadnia jednak odpowiednie zmniejszenie wysokości odszkodowania na podstawie art. 158 § 2 k.z. (1 CO 44/59 — 11 I 1960, uchwała składu 7 sędziów).

Art. 154 § 2 k.z. Właściciel pojazdu mechanicznego który uległ zderzeniu z innym pojazdem mechanicznym, odpowiada za szkody wyrządzone pasażerowi tego drugiego pojazdu na zasadzie ryzyka (art. 152 i 153 k.z.), choćby pasażer był przez właściciela drugiego pojazdu przewożony „z grzeczności”. Przepis art. 154 § 2 k.z. dotyczy tylko stosunku pomiędzy pasażerem „z grzeczności” a tym, który go przewozi (8 VI 1959 r. — 4 CR 904/58).

Art. 154 § 2 k.z. Odpowiedzialność właściciela mechanicznego środka komunikacji za szkody wyrządzone osobom przewożonym z grzeczności oparta jest z mocy art. 154 § 2 k.z. na zasadach ogólnych, tzn. zachodzi w razie udowodnienia winy jemu lub osobie, za którą ponosi odpowiedzialność.

Właściciel mechanicznego środka komunikacji może odpowiadać za szkodę wyrządzoną przez swego podwładnego kierowcę osobie przewożonej z grzeczności. Odpowiedzialność w takim przypadku na podstawie art. 145 k.z. uzależniona jest od zawinionego wyrządzenia szkody przez podwładnego przy wykonywaniu czynności, jakie zostały mu powierzone!. Odpowiedzialność ta nie wchodzi w grę w przypadku, gdy powierzenie czynności traktorzysty nie obejmowało jazdy traktorem w celach prywatnych dla odwiezienia znajomych traktorzysty (19 III 1959 r. — 4 CR 426/58).

Art. 57 § 2 k.z. Związek przyczynowy między działaniem lub zaniechaniem a szkodą w rozumieniu art. 157 § 2 k.z. zachodzi nie tylko wówczas, gdy ma on charakter bezpośredni i gdy czyn sprawcy stanowi jedyną przyczynę szkody. Również wówczas, gdy szkoda jest następstwem kilku zdarzeń, każde z nich, choćby nawet nie było bezpośrednią przyczyną szkody, uza-

sadnia obowiązek jej wyrównania, jeżeli szkoda była koniecznym następstwem łańcucha zdarzeń, którego ogniwem jest czyn przypisany sprawcy (1 CR 1015/58 — 1 IV 1959 r.).

Art. 158 § 2 k.z. Powierzenie sklepu osobie osiemnastoletniej samo przez się nie może świadczyć o winie organów przedsiębiorstwa. Osoba, która ukończyła 18 lat staje się pełnoletnią i osiąga pełną zdolność do czynności prawnych. Nie można przeto z góry zakładać, że osoba taka nie nadaje się do prowadzenia sklepu. Nie oznacza to, rzecz jasna, by każdej osobie z chwilą osiągnięcia przez nią pełnoletności można było powierzyć każde stanowisko związane z największym choćby zakresem odpowiedzialności (23 V 1959 r. — 4 CR 883/58).

Art. 158 § 2 k.z. Przywłaszczenie sobie mienia przez pracownika wyłącza możliwość zmniejszenia odszkodowania z mocy art. 158 § 2 k.z. nawet w wypadku ewentualnych zaniedbań pracodawcy (6 V 1959 r. — 2 CR 417/58).

Art. 160, 158 § 1 k.z. Przy ustalaniu wysokości odszkodowania z tytułu bezumownego korzystania z cudzych maszyn i urządzeń decydujące znaczenie ma wartość tych przedmiotów z okresu, w którym korzystanie miało miejsce, nie zaś ocena, za jaką właściciel je nabył. Koszt uzyskania przez właściciela tych ruchomości nie należy do rzędu okoliczności, o których mowa w przepisie art. 158 § 1 k.z. Odmienne wykładnia doprowadziłaby do nie zamierzonego przez ustawodawcę i niezgodnego ze zdrowym rozsądkiem wyniku, iż wysokość odszkodowania zależna jest od okoliczności całkiem przypadkowych, a w krańcowym przypadku, gdy właściciel nabył je pod tytułem darmym, obowiązek odszkodowania mógłby odpaść. Kodeks zobowiązań daje w tym względzie sądowi jasną wskazówkę w przepisie art. 160 k.z., nakazując brać za podstawę przy obliczeniu szkody wartość rzeczy według cen rynkowych, a tylko w razie złego zamiaru lub rażącego niedbalstwa zobowiązanego do odszkodowania — szczególną wartość rzeczy dla poszkodowanego. Ta zasada jako ogólna dotycząca odszkodowań ma zastosowanie do żądań o pokrycie straty, jaką poszkodowany poniósł, i korzyści, której mógł się spodziewać, gdyby mu szkody nie wyrządzono (22 IV 1959 r. — 4 CR 709/58).

Art. 161 § 2 k.z. Roszczenie poszkodowanego o zwiększoną rentę z tego tytułu, że potrzebuje on stałej opieki drugiej osoby, jest uzasadnione bez względu na to, czy opiekę sprawuje płatna pielęgniarka, czy też żona poszkodowanego, oraz bez względu na to, czy żona poszkodowanego może czy też nie może zająć się pracą zarobkową i czy taką pracą się zajmuje (26 VI 1959 r. — 1 CR 933/58).

Art. 161 § 2 k.z. Artykuł 161 § 2 k.z. normuje stan prawny na przyszłość i przy ocenie zgłoszonych w tym zakresie roszczeń nie decyduje to, czy i jak powódka wykorzystywała przed wypadkiem swoją zdolność do pracy zarobkowej, lecz to, w jaki sposób uczyniłaby to w przyszłości w swoim położeniu, w normalnym rozwoju wypadków. Okoliczność przeto, że powódka nie pracowała zarobkowo przed wypadkiem nie przesądza sprawy na jej niekorzyść (12 II 1959 r. — 3 CR 503/58).

Art. 162 § 2 k.z. Renta z art. 162 § 2 k.z. posiada charakter odszkodowania, choć jej celem jest zapewnienie środków utrzymania. Dla jej określenia nie ma przeto zastosowania art. 74 k.r. (17 II 1959 r. — 2 CR 951/57).

Art. 164, 165 k.c. Stosownie do założeń nowego ustroju odrzucającego nadmierną formalność w procesie, czynności strony należy oceniać nie według ich dosłownego brzmienia, lecz przede wszystkim celu, który strona czynnością swoją w procesie pragnie osiągnąć. Dlatego też sąd rewizyjny uprawniony jest do zakwalifikowania w pewnych uzasadnionych okolicznościach żądania rewizyjnego o podwyższenie zadośćuczynienia jako żądania uwzględnienia powództwa o rentę (19 III 1959 r. — 2 CR 264/58).

Art. 239 k.z. Zaniedbanie sporządzania protokołów stwierdzających, kiedy i jakie towary uległy zepsuciu, nie wyłącza przeprowadzenia dowodu, iż fakty psucia się towarów miały miejsce. Ciężar przeprowadzenia takiego dowodu spoczywa na pozwanym w sprawie o manko (28 IV 1959 r. — 1 CR 403/58).

Art. 239 k.z. Warunkiem odpowiedzialności pracownika, opartej o domniemanie winy z art. 239 k.z., a więc pracownika, któremu nie udowodniono konkretnych uchybień, z których szkoda powstała, jest prawidłowe powierzenie towarów oraz stworzenie pracownikowi takich warunków, aby mógł on tych towarów dopilnować; kardynalną przesłanką tego ostatniego wymogu jest aby nikt inny poza pracownikiem odpowiedzialnym — a pod jego kontrolą poza podległym mu personellem — nie miał dostępu do powierzonych mu mienia; w praktyce spełnienie tej przesłanki wymaga przede wszystkim, aby pracownik odpowiedzialny mógł na czas przerw w pracy towar należyście zamknąć (31 X 1958 r. — 3 CR 1456/56).

Art. 239 k.z. Jeśli chodzi o takie przedsiębiorstwo handlowe, jak dom towarowy, w którym jest wiele stoisk, które powierza się oddzielnie, to aby zapewnić kierownikom tych stoisk gwarancję, iż nikt inny nie będzie miał dostępu do powierzonych im mienia, konieczne jest albo dokonywanie sprzątania w czasie pracy, gdy wszyscy pracownicy są jeszcze w lokalu, i następnie zamykanie tego lokalu przy równoczesnym opuszczeniu go przez całą załogę, albo też dostarczenie stoiskom takich szaf, kontuarów i gablot, w których cały towar mógłby być pomieszczony i które po zakończeniu pracy mogłyby być zamykane przez kierownika stoiska (31 X 1958 r. — 3 CR 1456/57).

Art. 239 k.z. Nie zawsze można odmówić wszelkiej mocy dowodowej remanentowi w pewnej mierze wadliwemu lub remanentowi sporządzonemu po upływie pewnego okresu czasu od daty przerwy pracy odpowiedzialnego pracownika. W szczególności bowiem, gdy wadliwość remanentu polega tylko na błędnej wycenie prawidłowo wpisanych towarów, bądź na niewątpliwie omyłkowym pominięciu lub wpisaniu ściśle określonych towarów, zachodzi możliwość wprowadzenia odpowiedniej korektury takiego remanentu, którego wartość dowodowa ulega ocenie sądu w myśl art. 242 § 1 k.p.c. Również spóźnione sporządzenie remanentu samo przez się nie czyni go bezwartościowym środkiem dowodowym, gdy da się ustalić, że w chwili przerwy w pracy odpowiedzialnego pracownika nie mogły nastąpić żadne zmiany w quantum spisanych towarów bądź gdy inne okoliczności pozwolą w myśl art. 241 k.p.c. na wysnucie domniemania faktycznego o prawdziwości danych wskazanych w remanencie (13 XI 1958 r. — 2 CR 918/57).

Art. 239 k.z. Pracownik materialnie odpowiedzialny jest również zobowiązany do podjęcia starań, by remanent był we właściwym czasie przepro-

wadzony. Zaniedbania pracownika na tym odcinku muszą być uznane za rażące szczególnie w sytuacji, gdy pracownik wie o zbliżającym się okresie jego dłuższej nieobecności w pracy. Od pracownika materialnie odpowiedzialnego można bowiem wymagać, by przed pójściem na urlop i po powrocie z urlopu domagał się od pracodawcy spełnienia tego, co będzie stanowiło podstawę jego wyliczenia się. Pracownik nie dopełnia swego podstawowego obowiązku, jeżeli korzysta z urlopów mimo niesporządzenia remanentu bez uprzedniego zawiadomienia pracodawcy o konieczności jego sporządzenia, przyjąć bowiem należy, że w takiej sytuacji pracownik godzi się z faktem niemożności rozliczenia go. W konsekwencji zarówno przedsiębiorstwo, jak i sam pracownik ponoszą odpowiedzialność za skutki — w razie ujawnienia niedoboru — niemożności ustalenia osoby winnej (10 XII 1958 r. — 4 CR 323/58).

Art. 254 k.z. Wyłączone jest potrącenie wierzytelności państwowej jednostki organizacyjnej i o chociażby nie posiadającej odrębnej od skarbu państwa osobowości prawnej, z zobowiązaniem, przypadającym od innej jednostki, jeżeli powyższe jednostki działają na zasadach samodzielności organizacyjnej i odrębności finansowo-rachunkowej (30 IV 1959 r. — 3 CR 920/58).

Art. 283 § 1 k.z. Przed zarzutem przedawnienia nie można bronić się skutecznie art. 3 p.o.p.c., a w każdym razie konieczne byłoby w tym celu przytoczenie szczególnych okoliczności wskazujących na takie zachowanie się pozwanego, które mogłoby być poczytane za naruszenie zasad współżycia społecznego (np. świadome przewlekanie przyrzeczonej dobrowolnie zapłaty w celu dopuszczenia do przedawnienia roszczenia) (3 VI 1959 r. — 2 CR 532/58).

Art. 296 i nast. k.z. Przepisy art. 296 i nast. k.z. zawierają reguły interpretacyjne, mające ułatwić ustalenie ceny w przypadku, gdy strony nie uczyniły tego wyraźnie. Reguły te jednak w zmienionych warunkach ustrojowych uległy znacznemu ograniczeniu albo nawet całkowitemu wyeliminowaniu dla towarów czy usług, dla których ceny są ściśle określone w drodze przepisów prawnych bądź ustalenie ich pozostawione jest dla konkretnych przypadków organom administracyjnym. W przypadkach przeto, w których ceny są przez właściwy organ administracji państwowej ustalone, stronom nie wolno umawiać innych cen aniżeli ustalone.

Cena ustalona przez właściwy organ administracji obowiązuje tylko wtedy, gdy wykonany towar albo usługa odpowiada ściśle tym założeniom, które były brane przez ten organ przy jej ustalaniu. Jeżeli bowiem w toku wykonawstwa zaszły zmiany często od stron niezależne, cena odnosząca się do pierwotnej specyfikacji przestaje być aktualna, a strony zainteresowane obowiązane są przedstawić organowi administracji nową specyfikację (16 IV 1959 r. — 4 CR 536/58).

Art 393 k.z. Dla przedłużenia umowy nie wystarcza samo używanie rzeczy przez dotychczasowego najemcę lub dzierżawcę (por. art. 403 k.z.), lecz niezbędne jest, aby używanie to odbywało się za wyraźną lub chociażby milczącą zgodą wynajmującego (wydzierżawiającego) (6 VI 1959 r. — 3 CR 832/58).

Art. 473. Ze względu na to, że w razie powołania do wojska pracownika stosunek pracy trwa nadal, początek biegu terminu prekluzyjnego z art. 473 k.z. należy liczyć — w razie zgłoszenia się po powrocie z wojska pracownika do pracy w terminie określonym w art. 3 ust. 1 dekretu z dnia 6 września 1951 r. o szczególnych uprawnieniach i ulgach dla żołnierzy zasadniczej służby, wojskowych i ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 1954 r., nr 55, poz. 277) — od chwili podjęcia przez pracownika innego zatrudnienia (14 X 1959 r. — 4 CR 1254/58).

Dekret z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie (Dz. U. nr 40, poz. 225).

Art. 5 § 1. Art. 5 § 1 dekretu w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie, upoważniający w przypadkach w nim określonych do zaniechania przez sąd czynności wymaganych przez art. 6 § 2, 13 § 2 i 15 § 1 tego dekretu, nie dotyczy obowiązku zawiadomienia osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, o wszczęciu postępowania i może odnosić się tylko do dalszego stadium postępowania, w toku którego sąd będzie mógł uzyskać konkretne dane dające podstawę do uznania, że wysłuchanie tego uczestnika postępowania lub doręczenie mu pism sądowych jest bezwzględnie niecelowe (6 VI 1959 r. — 1 CR 869/58).

Art. 12. Przepis art. 12 dekretu z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o (Ubezwłasnowolnienie nakazuje („sąd musi”) sądowi bezwzględnie przeprowadzenie dowodu z biegłego lekarza, co oznacza także, że sąd nie może wbrew opinii biegłego przyjąć istnienia choroby psychicznej na podstawie innych dowodów lub własnych wiadomości specjalnych. Art. 12 cyt. dekretu jest przepisem szczególnym, mającym na celu wzmocnioną ochronę osób, przeciwko którym toczy się postępowanie o ubezwłasnowolnienie, i musi być ściśle stosowany (23 II 1959 r. — 2 CR 74/58).

Dekret z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz. U. nr 13, poz. 87).

Art. 2 ust. 4. Kościół rzymsko-katolicki w Polsce Ludowej nie jest osobą prawną prawa publicznego. Publiczno-prawny jego charakter nie wynika ani z wyraźnego przepisu prawa, ani z umowy międzynarodowej, ani też z poruczenia osobie prawnej przez państwo zadań publiczno-prawnych.

Zasada, że kościół rzymsko-katolicki nie jest osobą prawną prawa publicznego na terenie Polski Ludowej, wypływa z podstawowych założeń ustroju Polski Ludowej, która m. in. od początku swego powstania przyjęła zasadę rozdziału kościoła od państwa, co znalazło wyraz przede wszystkim w Manifestie PKWN, który gwarantuje jedynie równość obywateli bez różnicy wyznania i wolność sumienia, nie mówi natomiast o jakiejś szczególnej roli kościoła w sprawach państwowych. Zasada powyższa doznała potwierdzenia w art. 70 ust. 2 Konstytucji PRL, który podniósł do rangi normy konstytucyjnej obowiązującą już wcześniej zasadę rozdziału kościoła od państwa.

Żadna więc organizacja kościoła nie jest i nie może być uznana za osobę prawa publicznego, a tylko na taką osobę mógłby przejść z mocy art. 2 ust. 4 dekretu o majątkach opuszczonych i ponemieckich majątek niemieckich osób

prawnych prawa publicznego. Wprawdzie ust. 4 art. 2 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. mówi ogólnie, że majątek niemieckie h i gdańskich osób prawnych prawa publicznego przechodzi z mocy samego prawa na własność odpowiednich osób prawnych polskich, niemniej jednak z (treści ust. 5 i 6 tego artykułu wyraźnie wynika, że odpowiednimi osobami w rozumieniu ust. 4 mogą być tylko polskie osoby prawa publicznego (17 VI 1959 r. — 2 CR 162/59).

Art. 2 ust. 4. „Jednostki organizacyjne związków wyznaniowych działających na obszarze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej nie mogą być uważane w stosunku do niemieckich i gdańskich osób prawnych prawa publicznego za odpowiednie osoby prawne w rozumieniu art. 2 ust. 4 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz. U. nr 13, poz. 87)” (19 XII 1959 r. — 1 CO 42/59, uchwała składu 7 sędziów).

Art. 3 ust. 2. Nie ma domniemania, że umowy zawarte z obywatelami Rzeszy Niemieckiej w czasie wojny odnośnie do ich majątku znajdującego się W Polsce są nieważne. Są one nieważne o tyle tylko, o ile udowodniona zostanie ustawowa przesłanka tej nieważności, tj. że celem umowy było zapobieżenie przejściu tego majątku po wojnie na rzecz skarbu państwa (1 VI 1959 r. — 2 CR 860/58).

Prawo spadkowe z dnia 8 października 1946 r. (Dz. U. nr 60, poz. 328).

Art. 80 § 1 pr.sp. „Uprawnienie burmistrza i wójta do przyjmowania oświadczeń ostatniej woli, przewidziane w art. 80 § 1 pr. sp., przeszło z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz. U. nr 14, poz. 130) na przewodniczącego, jego zastępcę (zastępców) oraz innych członków prezydium odpowiedzialnej rady narodowej” (26 X 1959 r. — 1 CO 23/59, uchwała 7 sędziów).

Art. 82 pr.sp. 1) Stosownie do przepisu art. 82 pr.sp. sporządzenie testamentu szczególnego ustnego polega na podaniu przez testatora swej woli ustnie do wiadomości świadków. Późniejsze spisanie woli testatora przez świadków nie wymaga udziału testatora i nie należy do czynności sporządzenia testamentu. Stąd dla oceny ważności testamentu nie jest istotne, czy testator był przytomny w czasie spisywania jego woli. To samo odnosi się do podpisania treści testamentu ustnego przez testatora, skoro podpis testatora nie jest przez ustawę wymagany i tym samym ewentualne złożenie takiego podpisu nie wywiera żadnego skutku prawnego.

2) Dla zachowania formy testamentu ustnego konieczne jest spełnienie trzech przesłanek: 1. obecność trzech powołanych do testamentu świadków; 2. podanie przez testatora wobec tych świadków swej woli i 3. przyjęcie przez świadków treści tej woli do wiadomości.

Przesłanki te wyczerpują ustawowe wymogi formy i z chwilą ich spełnienia testament jest sporządzony i posiada byt praw.

3) W celu jak najszybszego utrwalenia treści woli testatora w postaci dla każdego dostępnej, ustawodawca w zdaniu następnym art. 82 pr.sp. nakłada na świadków testamentu obowiązek spisania jej i podpisania, „skoro tylko stanie się to możliwe”.

Pismo to nie pochodzące od testatora i sporządzone z reguły poza jego wiedzą nie stanowi jego oświadczenia woli ubranego w formę pisemną, nie

jest więc testamentem pochodzącym od testatora. Jest oświadczeniem wiedzy świadków o treści ustnego testamentu już przedtem istniejącego, a więc dokumentem wtórnym o charakterze dowodowym.

Jako dowód i to dowód jedyny treści testamentu posiadający trwałą formę, pismo to traktowane jest jako testament, podlega więc otwarciu i ogłoszeniu w trybie art. 53 post. sp. i w tym znaczeniu nazwa ta użyta jest również w art. 82 pr.sp. („testament spisany i podpisany później”). Jest to tylko skrót myślowy oznaczający w rzeczywistości: „dokument zawierający treść testamentu”.

4) Nałożonego na świadków obowiązku spisania — „sikoro tylko stanie się to możliwe” — treści testamentu ustawodawca nie opatruje żadną sankcją. Sporządzenie pisma później, a nawet niesporządzenie go wcale nie powoduje nieważności ustnego testamentu, który w takim przypadku istnieje nadal w świadomości i pamięci świadków bez żadnej zewnętrznej dostrzegalnej formy. Z chwilą śmierci testatora spisanie treści testamentu jest już »niedopuszczalne, co wynika z zestawienia art. 82 pr.sp. i art. 50 post.sp., a stwierdzenie testamentu może nastąpić tylko w drodze zeznań świadków testamentu, złożonych przed sądem. Wówczas za „testament”, stosując skrót myślowy, o jakim wyżej była mowa, uznać należy sądowy protokół przesłuchania świadków, wobec których testator podał swoją wolę.

5) Wyłącznym dowodem na stwierdzenie treści testamentu jest w świetle art. 82 pr.sp. zgodne oświadczenie świadków testamentu złożone albo w formie pisemnej, albo ustnie do protokołu sądowego. Pierwsza z tych form może mieć zastosowanie do chwili śmierci spadkodawcy, druga — dopuszczalna wyłącznie w razie niezachowania pierwszej — dopiero po jego śmierci. Jeśli treść testamentu ustnego nie zostanie spisana zgodnie z wymogami art. 82 pr.sp. a zachodzi niemożliwość złożenia przez świadków zeznań przed sądem (np. z powodu ich śmierci), wola testatora nie może być stwierdzona, testament zaś mimo prawidłowego sporządzenia nie może odnieść skutku i należy go uważać za nieistniejący. Ta sama sytuacja zajdzie w przypadku, gdy oświadczenia świadków testamentu są różnej treści.

6) Stwierdzenie treści testamentu w jednej z form wymienionych, tj. albo pisma podpisanego przez co najmniej dwóch świadków, albo zgodnych zeznań tych świadków złożonych przed sądem, staje się obok dowodu, materialno-prawną przesłanką skuteczności testamentu. W razie braku przynajmniej jednej z tych form testament, chociaż ważnie sporządzony, nie ma znaczenia prawnego, prawnie nie istnieje.

W świetle art. 82 pr.sp. obie formy stwierdzenia treści testamentu jako materialno-prawne przesłanki jego skuteczności — są równorzędne. Prawidłowe jednak sporządzenie pisma zawierającego treść testamentu wyłącza możliwość składania zeznań przez świadków. Stwierdzenie bowiem treści testamentu może być dokonane tylko raz. Skoro oświadczenia świadków zostały złożone w formie pisemnej, treść testamentu została już skutecznie stwierdzona i ponowne stwierdzenie w innej formie jest niedopuszczalne i byłoby niecelowe.

7) Wadliwość pisma stwierdzającego treść woli testatora dotyczyć może jego formy wymaganej przez art. 82 pr.sp. (np. brak daty sporządzenia testamentu lub sporządzenia pisma) albo też treści. Wadliwość treści zachodzić

będzie nie tylko wówczas, gdy treść pisma będzie niejasna lub niezrozumiała, lecz także wtedy, gdy okaże się niezgodna z wolą podaną przez testatora.

Zarzut niezgodności treści pisma z wolą testatora może być dowodzony wszelkimi środkami na zasadach ogólnych. Udowodnienie go sprawia, że pismo to przestaje być dokumentem stwierdzającym treść woli testatora. Testament ustny zostaje znów pozbawiony swej materialno-prawnej przesłanki, jaką jest spisanie jego treści przez świadków. Jeżeli brak tej przesłanki nie może być uzupełniony w drodze przesłuchania świadków, wobec których spadkodawca podał swoją wolę, testament nie może wywołać skutków prawnych i jest nieważny. W przeciwnym razie obowiązkiem sądu jest stwierdzić treść testamentu przez przesłuchanie świadków w trybie art. 50 post.sp. w związku z art. 82 pr.sp. Dopóki bowiem świadkowie, którym spadkodawca podał swoją wolę do wiadomości, mogą złożyć zgodne zeznania o treści tej woli, istnieje możliwość stwierdzenia treści testamentu stosownie do wymogów art. 82 pr.sp. in fine, nie ma więc podstaw do uznania jego nieważności (14 V 1958 r. — 1 CR 325/58).

Art. 82 pr. sp. 1) Art. 82 pr. sp. ma na względzie wszelkie takie stany chorobowe, zarówno ostre, jak i przewlekłe, które w świetle zasad wiedzy lekarskiej lub doświadczenia życiowego mogą spowodować rychły zgon. Należy przy tym przy ocenie stanu chorobowego w każdym konkretnym przypadku uwzględnić indywidualne właściwości organizmu chorego, jak i wiek, odporność itp. Nie jest natomiast dla oceny, czy zachodzi obawa rychłej śmierci, istotna okoliczność, że chory miał zdolność poruszania się i chodzenia o własnych siłach.

2) Ze względu na to, że testament jest jednostronną czynnością prawną, którą testator może sporządzić tylko osobiście, kwestia, czy i w jakim stopniu istnieją trudności w jego sporządzeniu, powinna być oceniona wyłącznie ze stanowiska tych możliwości faktycznych, jakie leżą w dyspozycji samego testatora, a nie osób trzecich. Uzależnienie oceny istnienia trudności w jego sporządzeniu od możliwości ich pokonania przez osoby inne niż testator, prowadziłoby do ograniczenia dopuszczalności sporządzenia testamentu szczególnego z powodu choroby do przypadków wyjątkowych, gdy stan choroby testatora nie pozwalałby nawet na kilkugodzinną konieczną zazwyczaj dla sporządzenia testamentu zwykłego zwłokę, co nie byłoby jednak zgodne z intencją art. 82 pr.sp. (6 VIII 1958 r. — 1 CR 512/58).

Prawo rzeczowe z dnia 11 października 1946 r. (Dz. U. nr 57, poz. 319).

Art. 28 pr. rzecz. Pożytki, jakie rzecz przynosi, przypadają właścicielowi dopiero od chwili nabycia przez niego własności. Właściciel mógłby dochodzić zaległego czynszu za czas, gdy własność nabytej nieruchomości jeszcze do niego nie należała, tylko wówczas, gdyby zbywca dokonał na niego przelewu tego roszczenia (art. 168 i nast. k.z.) bądź w umowie zbycia, bądź w oddzielnym akcie. Przelewu nie domniemywa się z samego faktu zbycia rzeczy; przeciwnie — dowód, iż przelew miał miejsce, obciąża stronę, która na ten fakt powołuje się (17 II 1958 r. — 2 CR 1326/57).

Art. 130 pr. rzecz. W zasadzie użytkownik nie ma prawa wznosić na użytkowanym gruncie nowych budowli. Wynika to nie tylko a contrario z art. 150 § 1 pr. rzecz., ale ponadto, a nawet przede wszystkim, z art. 130

tego prawa, bowiem wzniesienie nowego budynku stanowi z reguły zmianę dotychczasowego przeznaczenia gruntu, a nieraz może łączyć się z naruszeniem jego substancji. Jednakże zakaz wznoszenia nowych budowli nie obowiązuje użytkownika wówczas, gdy wzniesienie określonego budynku nie jest sprzeczne z tymi ograniczeniami. W szczególności nie może uznać, aby zmieniło dotychczasowe (przeznaczenie lub naruszało substancję gruntu wzniesienie przez -użytkownika na tym samym miejscu budynku zastępującego budynek dotychczasowy, jeśli ten ostatni stał się niezdalny do użytku i nie nadaje się do remontu, a dla dalszego korzystania przez użytkownika z przedmiotu 'użytkowania budynek ten jest niezbędny (12 V 1959 r. — 1 CR 167/59).

Art. 296 pr. rzecz. W świetle przepisów prawa rzeczowego dopuszczalna jest zmiana tytułu posiadania przez posiadacza w toku posiadania. Dopuszczalność zmiany tytułu posiadania przez posiadacza odpowiada najbardziej funkcji społeczno-gospodarczej posiadania i zasiedzenia w naszych warunkach ustrojowych, których cechą — gdy chodzi o stosunki wiejskie — jest zdecydowana tendencja do zapewnienia maksymalnej ochrony i przyznania ziemi tym osobom, dla których stanowi ona warsztat (piracy zawodowej).

Rzecz oczywista, że zmiana tytułu posiadania nie może się ograniczyć tylko do sfery wewnętrznych przeżyć posiadacza, lecz musi być w sposób niedwuznaczny zmanifestowana na zewnątrz (112 V 1959 r. — 1 CR 167/59).

Art. 312 pr. rzecz., art. 105 p.o.p.c. Roszczenie z art. 312 pr. rzecz. nie jest roszczeniem z czynu niedozwolonego i dlatego podlega przedawnieniu w terminie dziesięcioletnim (22 VI 1959 r. — 2 CR 561/58).

Kodeks rodzinny z dnia 27 czerwca 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 308).

Art. 18 k.r. Współmałżonek niezdolny do pracy nie ma żadnego obowiązku do odciażania własnym zarobkowaniem drugiego małżonka od jego obowiązku alimentowania niezdolnego do pracy małżonka. W razie więc zarobkowania mimo niezdolności, kwoty uzyskane z zarobków nie mogą być zaliczane na alimenty przysługujące od małżonka zobowiązanego (28 I 1959 r. — 3 CZ 9/59).

Art. 29 § 1 k.r. W stosunkach wiejskich żona ma obowiązek pomagania mężowi w miarę swych sił w pracy w gospodarstwie i nieuzasadnione uchylanie się od tego obowiązku może stanowić ważną i zawinioną przyczynę powstania rozkładu (25 III 1959 r. — 1 CR 1218/57).

Art. 29 § 1 k.r. Nie można wymagać od znieważonego i poniżanego małżonka, aby z wyrzeczeniem się własnej godności osobistej w każdej chwili — w zależności od kaprysów współmałżonka — był gotów na „pogodzenie się”. Sąd powinien ustalić na podstawie wszechstronnego rozważenia konkretnych okoliczności, w jakich powód wyrażał gotowość pogodzenia się, czy można było zachowanie powoda uznać za poważne, nacechowane dobrą wiarą i rokuszące nadzieję, że powód ze swej strony zmieni własne niewłaściwe postępowanie w stosunku do żony (10 VI 1959 r. — 4 CR 157/59).

Art. 29 § 1 k.r. Sam fakt nieskorzystania przez żonę z prawa odmowy zeznań w postępowaniu karnym przeciwko mężowi nie przesądza o szczególnie wrogim stosunku żony do męża i nie można mu przypisywać wpływu

pogłębiającego na istniejący już w tym czasie zupełny i trwały rozkład pożycia małżeńskiego (26 V 1959 r. — 1 CR 632/57).

Art. 30 § 2 k.r. U podstaw art. 30 § 2 k.r., ograniczającego dopuszczalność rozwiązywania małżeństwa z wyłącznej winy małżonka żądającego rozwodu, leżą założenia natury moralnej. Odstąpienie od tych założeń ustawa dopuszcza tylko w przypadku istnienia interesu społecznego, który zajmuje najwyższą pozycję w hierarchii interesów. Natomiast odstąpienia od tych założeń nie usprawiedliwia interes małżonka wynikający z dbałości o zdrowie, spokój i uregulowanie sobie życia (26 V 1959 r. — 1 CR 632/632/57).

Art. 30 § 2 k.r. Okoliczność, że powód, po którego stronie leży wina rozkładu pożycia małżeńskiego, po latach opuścił również kobietę, z którą pozostawał w związku faktycznym, nie charakteryzuje go w tym stopniu nagannie, by obalała domniemanie interesu społecznego w rozwiązaniu małżeństwa wobec szczególnie długotrwałego rozłączenia małżonków. Opinia społeczna bowiem nie stawia znaku równości między małżeństwem a związkiem faktycznym i rozpadnięcie się ostatniego nie ocenia tak ujemnie, jak rozpadnięcie się małżeństwa (26 III 1959 r. — 3 CR 923/57).

Art. 30 § 1 k.r. Niedopuszczalna jest kompensata wzajemnych przewinień. Ustawa nie odróżnia winy „większej” i „mniejszej”, a małżonka, który zawinił jedną z wielu przyczyn rozkładu, należy uznać za współwinnego, choćby nawet wina drugiego małżonka w spowodowaniu innych przyczyn była cięższa (24 III 1959 r. — 4 CR 972/57).

Art. 49 k.r. Okoliczność, że pozwany zawierając małżeństwo wiedział, że żona jego znajdowała się w stanie odmiennym, co wyklucza możliwość obalenia domniemania ojcostwa w drodze złożenia przez pozwanego oświadczenia, że nie jest on ojcem dziecka urodzonego przed sto osiemdziesiątym dniem od zawarcia małżeństwa, nie stanowi przeszkody do przeprowadzenia przewidzianego w art. 49 § 1 k.r. dowodu, iż zachodzi niepodobieństwo, żeby pozwany mógł być ojcem tego dziecka (7 I 1959 r. — 1 CR 384/58).

Art. 57 § 2 k.r. Z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa mogą wystąpić wyłącznie: mąż matki, matka dziecka, samo dziecko oraz prokurator. W myśl art. 57 § 2 k.r. żadne z rodziców nie może reprezentować dzieci podlegających władzy rodzicielskiej, przy czynnościach między nimi lub przy czynnościach między jednym z rodziców a dziećmi i wówczas dziecko reprezentuje kurator ustanowiony przez władzę opiekuńczą (§ 3 powołanego wyżej artykułu). Nie dotyczy to jednak przypadku, gdy z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa występuje nieletnie dziecko. Wówczas prawo reprezentowania nieletniego dziecka przyznaje matce w drodze wyjątku od powyższej zasady art. 52² k.r., głoszący, iż w tym wypadku matka jest ustawową przedstawicielką dziecka (2 III 1959 r. — 2 CR 1107/58),

Art. 70 § k.r. Przysposobiony zachowuje — pomimo rozwiązania przysposobienia — nazwisko, które nabył przez przysposobienie, a powrót do poprzedniego nazwiska sąd orzeka tylko wtedy, gdy taką decyzję uzasadniają ważne powody.

O ważnym powodzie uzasadniającym pozbawienie przysposobionego nazwiska, jakie nabył on na skutek przysposobienia, można mówić wtedy, gdy samo rozwiązanie przysposobienia nie chroni jeszcze w sposób należyty

uzasadnionych interesów obydwu lub jednej ze stron i gdy zatem ochronę taką zapewnia dopiero likwidacja tego zewnętrznego dowodu istniejącego kiedyś przysposobienia, jakim jest wspólne nazwisko przysposabiającego i przysposobionego. Jeśli chodzi o interesy przysposabiającego, to najczęściej ważnym powodem, uzasadniającym żądanie, aby sąd orzekł powrót przysposobionego do poprzedniego nazwiska, jest okoliczność, iż ten ostatni przez swe nieodpowiedzialne postępowanie kompromituje w opinii społecznej lub w opinii otoczenia swoje nazwisko, a tym samym nazwisko przysposabiającego. W każdym przypadku, w razie sprzeczności interesów obydwu stron, sąd powinien interesy te porównać i ocenić, któremu z tych interesów dać pierwszeństwo (5 V 1959 r. — 1 CR 388/58).

Art. 77 k.r. Przy określaniu świadczeń pozwanego z tytułu zwrotu kosztów utrzymania matki dziecka w okresie porodu na zasadzie art. 77 k.r. należy mieć na uwadze jego możliwości zarobkowe i majątkowe, jednak o wysokości tych świadczeń decydować będą przede wszystkim usprawiedliwione potrzeby matki dziecka, mieszczące się w ramach ocenionych na tle całokształtu okoliczności sprawy kosztów jej utrzymania. Natomiast nie jest miarodajne dla ustalenia omawianego obowiązku pozwanego wysokość osiągniętych przez matkę dziecka zarobków przed porodem (29 IV 1959 r. — 1 CR 1271/58).

Przepisy ogólne prawa cywilnego z dnia 18 lipca 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 311).

Art. 3 p.o.p.c. Art. 3 nie może mieć zastosowania wówczas, gdy sama ustawa w konkretnej normie daje podstawę prawną do zniesienia lub ograniczenia tego prawa podmiotowego, które strona powodowa usiłuje realizować (14 III 1959 r. — 1 CR 25/59).

Art. 41 p.o.p.c. Wyrażenie zgody przez odpowiedzialnego magazyniera na to, by na czas jego choroby magazyn został przekazany bez remanentu jego żonie, nie rodzi skutków prawnych (26 VIII 1959 r. — 4 CR 984/58).

Art. 111 pkt 2 p.o.p.c. Przerwę biegu zasiedzenia może też spowodować postępowanie mające na celu założenie księgi wieczystej, jeżeli posiadacz tej nieruchomości brał udział w tym postępowaniu (1 IV 1959 r. — 1 CR 395/59).

Kodeks postępowania cywilnego — obwieszczenie ministra sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu postępowania cywilnego (Dz.U. nr 43, poz. 349).

Art. 2. k.p.c. „W sprawach o zwrot gruntu, oddanego w użytkowanie w trybie dekretu z dnia 9 lutego 1953 r. o całkowitym zagospodarowaniu użytków rolnych (Dz.U. nr 11, poz. 40), droga sądowa jest dopuszczalna" (23 XI 1959 — 1 CO 20/59, uchwała składu 7 sędziów).

Art. 4 k.p.c. Pozew obywatela polskiego o rozwód wniesiony do sądu polskiego, jeżeli pozwany małżonek jest obywatelem innego państwa, nie był obywatelem polskim i nie przebywał w Polsce, podlega odrzuceniu z braku jurysdykcji krajowej, że tę jurysdykcję wyjątkowo przewiduje umowa międzynarodowa lub przepis szczególny (15 V 1959 r. — 3 CR 1272/57).

Art. 44 k.p.c. Jedyną podstawę do wyznaczenia na mocy art. 44 k.p.c. W miejsce właściwego miejscowo sądu innego sądu stanowi może przeszkoda, z powodu której sąd właściwy nie może wykonać swego obowiązku. Przeszkoda w urzędowaniu właściwego sądu może być prawna (np. wyłączenie wszystkich sędziów danego sądu) lub faktyczna (np. zaprzestanie czynności przez sąd wskutek wojny lub innych zdarzeń). Nie może stanowić przeszkody prawnej, z powodu której sąd nie mógłby rozpoznać rewizji strony, okoliczność, że sąd ten dwukrotnie orzekał w kwestii zabezpieczenia powództwa. W tym sporze, wydając w tym przedmiocie sprzeczne ze sobą orzeczenie. Okoliczność ta nie mogłaby stanowić nawet w świetle przepisów art. 49 i nast. k.p.c. podstawy do wyłączenia poszczególnych sędziów sądu, którzy rozpoznawali środki prawne w przedmiocie zabezpieczenia powództwa w tym sporze, a tym bardziej nie może uzasadniać wyznaczenia z tego powodu w miejsce właściwego sądu (9 IX 1959 r. 3 CO 20/59).

Art. 67 k.p.c. Mężczyzna, który twierdzi, że nie jest ojcem dziecka i chce się uchronić przed wytoczeniem mu procesu o ustalenie ojcostwa nie może w sprawie o zaprzeczenie pochodzenia tego dziecka od męża matki wystąpić jako interwenient uboczny po stronie pozwanej. Nie ma on bowiem interesu prawnego w rozumieniu art. 67 k.p.c., by powództwo o zaprzeczenie ojcostwa męża matki zostało obalone, gdyż uwzględnienie tego powództwa wcale nie przesądza wyniku ewentualnego procesu przeciwko niemu o ustalenie ojcostwa (12 X 1959 r. — 4 CR 364/59).

Art. 111 k.p.c. Instytucja zwolnienia od kosztów nie jest pomyślana w ten sposób, że koszty sądowe powinien płacić z własnych środków ten tylko, kto poza bieżącymi kosztami utrzymania ma nadwyżki ze swych zarobków. Jak dla niejednych wydatków nadzwyczajnych pracownik powinien znaleźć pokrycie w swych zwykłych dochodach przez odpowiednie ograniczenie innych swych zapotrzebowań, tak samo powinien i zaradzić potrzebie pieniędzy na zapłatę kosztów sądowych. Dopiero gdy podobne ograniczenie bieżących wydatków byłoby połączone z uszczerbkiem utrzymania (art. 111 § 1 k.p.c.), pomoc państwowa w postaci zwolnienia od kosztów może być na miejscu (5 III 1959 r. — 4 CZ 25/59).

Art. 140 § 2 k.p.c. W sprawach, w których pozwany jest skarb państwa z tytułu działalności terenowych organów administracji państwowej (prezydentów powiatowych, miejskich, gromadzkich i osiedlowych rad narodowych), pozew i zawiadomienie o pierwszym terminie rozprawy powinny być doręczone tej bezpośrednio zainteresowanej terenowej jednostce administracji państwowej, której działalności dotyczy zgłoszone roszczenie, a dopiero w razie objęcia zastępstwa sądowego tej jednostki przez prezydium w.r.n. dalsze doręczenia należy dokonywać do rąk pełnomocnika wyznaczonego przez to prezydium (17 III 1959 r. — 1 CR 1236/58).

Art. 178 i nast. k.p.c. Nie podlega odrzuceniu a limine wnioszek o przywrócenie terminu tylko dlatego, że strona nie dopełniła równocześnie czynności procesowej, a więc nie uściła np. wpisu sądowego. Odrzucenie pisma procesowego może nastąpić tylko wtedy, gdy przewiduje to wyraźny przepis ustawy, jak np. art. 180 zd. 1, czy art. 349 § 3 k.p.c. Wniosek o przywrócenie

terminu może więc być odrzucony jedynie wówczas, gdy jest spóźniony lub gdy uchybienie terminu nie pociąga za sobą ujemnych dla strony skutków procesowych (art. 178 § 2 k.p.c.). Jeżeli zaś w piśmie nie uprawdopodobniono okoliczności uzasadniających wniosek (art. 179 § 2 k.p.c.) lub nie dopełniono czynności procesowej (art. 179 § 3 k.p.c), to wniosek nie może być z tej przyczyny odrzucony.

Wymóg równoczesnego z wnioskiem dopełnienia czynności procesowej należy tak rozumieć, że strona może jej dokonać aż do chwili rozprawy, a jeśli tego i do tej pory nie uczyni, wniosek — jako nieuzasadniony — zostanie oddalony (1 IX 1958 r. — 2 CD 119/58).

Art. 178 k.p.c. W razie niezaskarżenia wyroku przez kuratora strony nieznanej z miejsca pobytu i jego uprawnoczenia się, strona zastępowana przez kuratora nie może skutecznie domagać się przywrócenia jej terminu do wniesienia środka prawnego na tej podstawie, że o wyroku dowiedziała się później (19 V 1959 r. — 4 CZ 67/59).

Art. 205 pkt 2 k.p.c. Wymóg formalny powództwa wzajemnego, jakim jest wytoczenie tego powództwa w terminie przewidzianym w art. 205 pkt 2 k.p.c., stanowi o dopuszczalności tego powództwa jako powództwa wzajemnego, jednakże pozew wzajemny, jakkolwiek podlega łącznemu rozpoznaniu z powództwem głównym stosownie do art. 210 § 2 k.p.c., nie traci przez to charakteru pozwu samoistnego. W tym stanie rzeczy, gdy brak podstawy do łącznego rozpoznania obu powództw ze względu na niedopuszczalność powództwa wzajemnego jako wniesionego po terminie, należy prowadzić oddzielne postępowanie co do każdego z tych powództw (29 IV 1959 r. — 1 CR 411/58).

Art. 206 k.p.c. W myśl art. 206 k.p.c. powód może zmienić powództwo z tym jedynie zastrzeżeniem, że nie może tą zmianą naruszać właściwości sądu. Przepis art. 206 k.p.c. nie zawiera żadnych dalszych ograniczeń, z czego wynika, że powód może zmieniać powództwo w najszerszym tego słowa znaczeniu. Za zmianę powództwa należy zaś uważać zmianę jego istotnych elementów, tj. żądania i podstawy powództwa. Będzie więc zmianą powództwa zgłoszenie nowego żądania w oparciu o dotychczasowy stan faktyczny albo powołanie na uzasadnienie dotychczasowego żądania nowych okoliczności faktycznych, doprowadzające tym samym do jego nowego prawnego uzasadnienia (28 II 1958 r. — 3 CR 464/57).

Art. 207 § 3 k.p.c. Przepis art. 207 § 3 k.p.c. ma zastosowanie w każdym przypadku, gdy sąd przekaze sprawę sądowi równorzędnemu, zaś bez znaczenia jest podstawa tego przekazania i obojętne jest, czy podstawa tego przekazania była zasadna. Sąd, któremu sprawa została przekazana, nie może tej kwestii badać, jedynie strona może zacząć bezpodstawną przekazania w drodze zażalenia w myśl art. 391 § 1 pkt 3 k.p.c. (22 VIII 1959 r. — 3 CZ 100/59).

Art. 209 § 1 k.p.c. Skuteczność cofnięcia rewizji od wyroku orzekającego rozwód i to także wówczas, gdy zaskarżenie wyroku nastąpiło jedynie w części dotyczącej rozstrzygnięcia o alimentach na rzecz małżonka, uzależniona jest w myśl art. 209 § 3 k.p.c. w związku z art. 390 § 1 k. p. c. od zgody

sądu rewizyjnego, który powinien udzielić zgody na cofnięcie rewizji, jeżeli cofnięcie to nie jest sprzeczne z interesem państwa ludowego ani z interesem osób uprawnionych (17 IV 1959 r. — 3 CR 1378/58).

Art. 218 i 236 k.p.c. Postępowanie dowodowe powinno być przeprowadzone bezpośrednio przed sądem orzekającym. Nie znaczy to jednak, że sąd orzekający nie może oprzeć się na dowodach przeprowadzonych w aktach innej sprawy, jeżeli zostały one dołączone do akt sprawy rozpoznawanej i jeżeli żadna ze stron nie kwestionuje tych dowodów i nie żąda ich powtórzenia. Jeżeli jednak strona z uzasadnionych względów kwestionuje dowody zawarte w aktach innej sprawy i żąda ich powtórzenia, sąd procesowy jest obowiązany dowody te ponownie przeprowadzić (3 IV 1959 r. — 4 CR 759/58).

Art. 311 k.p.c. W sprawach o zaprzeczenie ojcostwa należy do dowodu z przesłuchania stron zwłaszcza w takich sytuacjach, w których żądanie pozwu opiera się wyłącznie lub niemal wyłącznie na zeznaniach złożonych w trybie art. 311 k.p.c., ustosunkować się ze szczególną ostrożnością (7 I 1959 r. — 1 CR 584/58).

Art. 239 § 2 k.p.c. Przyznanie facultas alternativa dłużnikowi bez wniosku w tym przedmiocie wierzyciela uchybia art. 329 § 1 k.p.c., według którego sąd nie ma prawa wyrokować co do rzeczy, która nie była przedmiotem żądania. Określenie przez powoda jego roszczeń, do czego zobowiązany jest z mocy art. 200 § 1 k.p.c., ogranicza w zasadzie przedmiot rozpoznania i rozstrzygnięcia sądu, który jedynie w kategorii spraw wymienionych w art. 329 § 2 k.p.c. może wyjść poza granice żądań pozwu (7 IV 1959 r. — 1 CR 953/58).

Art. 330 k.p.c. Rozstrzygnięcie na podstawie art. 330 k.p.c. nie zwalnia sądu od przeprowadzenia dowodów powołanych przez strony bądź uznanych przez sąd z urzędu za konieczne dla poczynienia ustaleń, na podstawie których zastosowanie art. 330 k.p.c. stałoby się możliwe (22 IV 1959 r. — 4 CR 709/58).

Art. 349 § 2 k.p.c. Słowo „zarzuty” w art. 349 § 2 k.p.c. należy rozumieć w znaczeniu najszerszym czyli że wystarczy nawet samo zaprzeczenie, jeżeli chodzi o twierdzenia powoda uzasadniające jego roszczenia, które nie zostały poparte żadnymi dowodami. W sporze jednak, gdzie przedłożony został wyrok sądu karnego, którego ustalenia wiążą sąd cywilny, nie może wystarczyć twierdzenie, że wyrok jest błędny i pozwany posiada nie określone bliżej dowody, które przedstawi na rozprawie. Gdyby nawet było tak, że przebywanie w więzieniu uniemożliwia mu przedstawienie materiału obronnego, to i wówczas należało przytoczyć co najmniej dokładne fakty, na których pozwany swoją obronę opiera, a tak samo określić dowody, które w sądzie zamierza przedstawić. Takiego sprecyzowania zarzutów nawet przebywanie w więzieniu pozwanemu nie uniemożliwia. Zaniechanie zaś jego stwarza domniemanie, że pozwanemu chodziło nic więcej aniżeli o dalsze przewlekanie sprawy, któremu ma właśnie zapobiec rygorystyczny przepis art. 349 § 2 k.p.c. (22 VI 1959 r. — 2 CZ 80/59).

Art. 369 § 1 k.p.c. Odmowa wciągnięcia do protokołu ugody zawartej przed sądem nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w rozumieniu art. 369 § 1 k.p.c. (24 IX 1959 r. — 3 CO 17/59).

Art. 369 § 1 k.p.c. Z mocy art. 369 § 1 k.p.c. na postanowienie o sprostowaniu wyroku służy rewizja (12 X 1959 r. — 4 CZ 117/59).

Art. 371 pkt 4 k.p.c. Mimo (uchylenia dawnego art. 410 k.p.c., sąd rewizyjny nadal może kontrolą objąć postanowienia nie podlegające osobnemu zaskarżeniu i uwzględnić ewentualne uchybienia, które miały wpływ na wynik sprawy (art. 371 § 1 pkt 4 k.p.c.) (24 IX 1959 r. — 3 CO 17/59).

Art. 373 § 1 k.p.c. W przypadku dwukrotnego doręczenia tej samej stronie odpisu wyroku z uzasadnieniem, termin do wniesienia rewizji liczy się od daty pierwszego doręczenia (13 VII 1959 r. — 3 CZ 95/59).

Art. 391 § 1 k.p.c. Zażalenie służy tylko od tych orzeczeń, które są wyczerpująco wyliczone w ustawie (art. 391 § 1 k.p.c.). Postanowienie o sprostowaniu wyroku kończy postępowanie a skoro nie ma przepisu wprowadzającego od takiego postanowienia środka odwoławczego w postaci zażalenia, należy przyjąć, iż z mocy art. 369 § 1 k.p.c. na postanowienie o sprostowaniu wyroku służy rewizja. (12 X 1959 r. — 4 CZ 117/59).

Art. 421 k.p.c. Nieobecność powoda w sprawie o rozwód na pierwszym posiedzeniu, które odbyło się w godzinach wcześniejszych niż to było oznaczone na wezwaniu, nie może być uznane za niestawiennictwo, z którym związane są skutki unormowane w art. 421 k.p.c. (19 X 1959 r. — 4 CR 9/59).

Art. 431 k.p.c. Gdy małżonek domaga się od współmałżonka pomocy w czasie trwania sprawy rozwodowej, wystarcza uprawdopodobnienie, że nie jest on w stanie utrzymać się samodzielnie w sytuacji, jaka aktualnie istnieje. Okoliczność, że przy pełnym wykorzystaniu zdolności do pracy zarobkowej sytuacja ta mogłaby ulec zmianie, wówczas tylko pozbawia niezarobkującego małżonka prawa do takiej pomocy, jeśli zostanie stwierdzone że niepodjęcie przez niego starań o pracę odpowiadającą posiadanym kwalifikacjom sprzeczne jest z zasadami współżycia społecznego w państwie ludowym (15 VI 1959 r. — 4 CZ 92/59).

Art. 451 i nast. k.p.c. „Powodowi, który uzyskał posiadanie w ten sposób, że pozbawił samowolnie posiadania pozwanego, a następnie je utracił na skutek samowoli pozwanego, dokonanej przed upływem terminów do wytoczenia powództwa posesoryjnego, przysługuje ochrona posesoryjna, unormowana w art. 305 prawa rzeczowego oraz w art. 451 i 452 kodeksu postępowania cywilnego” (23 XI 1959 r. — 1 CO 21/59, uchwała składu 7 sędziów).

Art. 520 k.p.c. „Na podstawie Sądu Powiatowego odmawiające ponownego wydania tytułu wykonawczego w zamian utraconego służy zażalenie” (29 V 1959 r. — 1 CO 12/59).

Art. 545 k.p.c. Zamykający określony dział postępowania przepis art. 545 k.p.c. dotyczy wszelkich postanowień sądu związanych z nadaniem klauzuli wykonalności, o których mowa w poprzedzających ten przepis artykułach, a więc obejmuje również i te postanowienia, w których wyniku wobec uznania przez sąd braku przesłanek do nadania klauzuli wykonalności, nastąpiła odmowa wydania dalszego tytułu (art. 543 k.p.c.) lub tytułu wykonawczego w zamian utraconego (art. 544 k.p.c.) (29 V 1959 r. — 12 CO 12/59).

Dekret z dnia 26 października 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. nr 49, poz. 439).

Art. 14 ust. 2. „Jeżeli z treści odwołania ze stanowiska dyrektora przedsiębiorstwa (art. 14 ust. 2 dekretu z dnia 26 października 1950 r., Dz. U. nr 49, poz. 439) nie wynika co innego, ma ono za skutek rozwiązania stosunku pracy pomiędzy przedsiębiorstwem a dyrektorem za wypowiedzeniem, chyba że wypowiedzenie stosunku pracy byłoby w chwili odwołania z przyczyn szczególnych (np. choroba) niedopuszczalne; w tym przypadku stosunek pracy pomiędzy przedsiębiorstwem a osobą byłego dyrektora utrzymuje się, a do rozwiązania tego stosunku właściwe są organy tego przedsiębiorstwa” 14/23 XII 1959 r. — 1 CO 39/59, uchwała 7 sędziów).

Ustawa z dnia 30 grudnia 1950 r. przepisy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 58, poz. 528).

Art. 9 p.k.c. W przypadku gdy adwokat bierze udział tylko w części postępowania merytorycznego, wynagrodzenie jego nie powinno być w zasadzie niższe od połowy górnej granicy stawek przewidzianych w rozporządzeniu w sprawie wynagrodzenia adwokatów za czynności zawodowe w sprawach cywilnych, chyba że jakieś szczególne okoliczności uzasadniają dalsze jego obniżenie. Pogląd ten ma uzasadnienie w analogii z przepisem § 19 cytowanego rozporządzenia (7 X 1958 r. — 1 CZ 139/58).

Art. 18 ust. 3 p. o k.s. Żaden przepis prawny nie upoważnia sądu do wstrzymywania zapłaty wynagrodzenia należnego np. biegłemu, świadkowi itd., do czasu aż strona dobrowolnie złoży potrzebną na ten cel kwotę. Nie ma też oczywiście podstaw do wstrzymywania biegu sprawy do chwili złożenia przez stronę kwot potrzebnych na pokrycie dokonanych już wydatków czy zapłacenie za wykonane już czynności. Po zapłaceniu z kasy sądowej za dokonane w sprawie czynności, gdy pokrycie należności z zaliczki było niemożliwe, sąd powinien na podstawie art. 17 p. o k.s. nakazać stronie (jeżeli ta nie korzysta ze zwolnienia od kosztów sądowych), by pod rygorem egzekucji w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia wezwania do zapłaty uiściła kwotę wyłożoną za nią przez skarb państwa. Nakaz powinien być skierowany do tej ze stron, która w myśl art. 39 ust. 1 p. o k.s. obowiązana była złożyć zaliczkę na pokrycie wydatków, lub w sytuacjach, o których mowa w drugim zdaniu powyższego przepisu do każdej ze stron co do odpowiedniej części wyłożonej kwoty. Przewidziane w art. 17 p. o k.s. wezwanie od zapłaty poniesionych przez skarb państwa wydatków stanowi orzeczenie dotyczące „obowiązku uiszczenia kosztów sądowych” w rozumieniu art. 18 ust. 3 p. o k.s., wobec czego służy przeciwko niemu zażalenie. Służy ono, rzecz jasna, tej tylko stronie, której nakazano uiszczenie poniesionych przez skarb państwa wydatków, strona przeciwna nie ma bowiem w zwalczaniu takiego orzeczenia żadnego interesu (18 III 1959 r. — 1 CZ 82/59).

Ustawa z dnia 8 stycznia 1951 r. o przejęciu aptek na własność państwa (Dz. U. nr 1, poz. 1).

Art. 6 ust. 1. Art. 6 fust. 1 ustawy o przejęciu aptek na własność państwa należy interpretować w ten sposób, że za zobowiązanie na rzecz jednostek

«gospodarki uspołecznionej w rozumieniu tego przepisu należy uważać nie tylko takie zobowiązania, które już w chwili wejścia w życie ustawy o przejęciu aptek były zobowiązaniem na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej, ale i takie, które ten charakter uzyskały później (4 III 1959 r. — 2 CR 1309/59).

Dekret z dnia 24 lutego 1954 r. o zakładowych komisjach rozjemczych (Dz. U. nr 10 poz. 35).

Art. 1. Spory o wynagrodzenie za używanie przez pracownika własnych narzędzi należą do zakładowych komisji rozjemczych (13 III 1959 r. — 3 CR 18/59).

Art. 1. Stanowisko radcy prawnego nie jest w zasadzie stanowiskiem kierowniczym w rozumieniu uchwały Rady Ministrów nr 101. Jeżeli jednak radca prawny jest zarazem kierownikiem lub etatowym zastępcą kierownika działu lub wydziału (oddziału) prawnego albo kierownikiem innej samodzielnej prawnej komórki organizacyjnej, będącej na prawach działu, wydziału lub oddziału, wówczas stanowisko jego, jako odpowiadające § 1 pkt 2—4 uchwały Rady Ministrów z dnia 24 kwietnia 1954 r., należy zaliczyć do stanowisk kierowniczych, co do których w zakresie sporów ze stosunku pracy wyłączona jest jurysdykcja zakładowych komisji rozjemczych.

Dekret z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. nr 30, poz. 116).

Art. 24 § 2. Art. 24 § 2 dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym nie zawiera takiego ograniczenia, iż z żądaniem odszkodowawczym wystąpić mogą jedynie osoby, którym przyznano świadczenia socjalne na podstawie przepisów tego dekretu. Przepis ten mówiąc o osobach uprawnionych do świadczeń w myśl dekretu (zdanie pierwsze) ma na myśli samego pracownika i członków jego rodziny wymienionych w rozdziale IV dekretu, bez względu na to, czy przyznano tym osobom świadczenie socjalne przewidziane w dekrecie (20 II 1959 r. — 2 CR 386/58).

Art. 24. Zakład pracy nie może zwolnić się od odpowiedzialności za wypadek tylko z tego względu, że dostarczy pracownikom urządzeń wymaganych przez przepisy o bezpieczeństwie pracy i pouczy ich o konieczności posługiwania się tymi urządzeniami. Do obowiązku bowiem zakładu pracy należy również stałe przestrzeganie i pilnowanie aby pracownicy korzystali z tych urządzeń (5 V 1959 r. — 1 CR 9/59).

Dekret z dnia 18 stycznia 1956 r. o ograniczeniu dopuszczalności rozwiązywania umów o pracę bez wypowiedzenia oraz o zabezpieczenie ciągłości pracy (Dz. U. nr 2 poz. 11).

Art. 5 i 16. 1) Dekret z dnia 18 stycznia 1956 r. zna tylko jedną sytuację upoważniającą pracownika do niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę, tj. stwierdzenie przez właściwy organ służby zdrowia szkodliwego wpływu wykonywanej pracy na zdrowie pracownika (art. 5 dekretu).

We wszystkich innych przypadkach, nawet jeśli pracodawca naruszy istotne warunki umowy o pracę, pracownik może rozwiązać umowę tylko

w drodze wypowiedzenia, z tym, że przysługuje mu wówczas ciągłość pracy (art. 16 dekretu).

2) Jeśli pracownik przechodzi do nowego zakładu pracy z zachowaniem ciągłości pracy a nie wykorzystał w poprzednim zakładzie pracy urlopu bieżącego, do którego nabył prawo i nie utracił go z jakichkolwiek przyczyn, zachowuje on prawo do wykorzystania tego urlopu bieżącego w nowym zakładzie pracy. Chociaż prawo do kolejnego urlopu powstaje w dniu 1 stycznia każdego roku, to jego realizacja może nastąpić do końca roku kalendarzowego, pracownik więc, który w ciągu roku przechodzi do innego zakładu przy zachowaniu ciągłości pracy, nie powinien być pozbawiony możliwości wykorzystania tego prawa do końca danego roku. Dlatego też pracownik przechodzący do nowego zakładu pracy z zachowaniem ciągłości pracy powinien przede wszystkim w tym zakładzie ubiegać się o zrealizowanie bieżącego urlopu.

Jeśli jednak przed upływem roku kalendarzowego został rozwiązany stosunek pracy w nowym zakładzie pracy, to przy założeniu, że pracownik nie wykorzystał urlopu za bieżący rok, należy przyjąć, że pracownikowi przysługuje ekwiwalent za niewykorzystany urlop od poprzedniego pracodawcy (31 XII 1959 r. — 2 CR 801/58).

Art. 9. „Nieprzycięcie w pisemnym oświadczeniu zakładu pracy o rozwiązaniu umowy o pracę bez wypowiedzenia przyczyny uzasadniającej rozwiązanie umowy (art. 9 dekretu z dnia 18 stycznia 1956 r. Dz. U. nr 2, poz. 11) powoduje nieważność tego oświadczenia” (26 X 1959 r. — 1 CO 27/59, uchwała składu 7 sędziów).

Ustawa z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. nr 54, poz. 243).

Art. 5 i 6 ust. 2. „Jeżeli powództwo przeciwko Państwu o wynagrodzenie szkody, która została wyrządzona przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. nr 54, poz. 243), a za którą Państwo w owym czasie nie ponosiło odpowiedzialności, zostało wytoczone po upływie terminu określonego w art. 6 ust. 1 tej ustawy, przepis art. 5 powołanej ustawy nie może stanowić podstawy uwzględnienia powództwa”. (9 XI 1959 r. — uchwała 7 sędziów).

Art. 7. „Przepisy dekretu z dnia 14 sierpnia 1954 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 98) oraz ustawy z dnia 13 grudnia 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i nadterminowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 2, poz. 6), które zobowiązują państwo do świadczeń w razie inwalidztwa żołnierzy lub ich śmierci nie są przepisami szczególnymi w rozumieniu art. 7 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. nr 54, poz. 243) i nie wyłączają stosowania art. 1–6 ustawy do osób uprawnionych do świadczeń na ich podstawie (14. I 1960 r. — 1 CO 45/59, uchwała całej izby).

Ustawa z dnia 12 marca 1958 r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej (Dz. U. nr 17, poz. 71).

Art. 9 ust. 4. Postanowienie o umorzeniu postępowania sądowego w sprawach określonych w art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. (Dz. U. nr 17, poz. 71) może zapaść dopiero po ustaleniu, że właściwy organ administracyjny wydał orzeczenie o przyjęciu przedmiotu sporu na własność państwa (21 VIII 1959 r. — 1 CR 964/58).

Zebrał

Witold Świącicki